

ΑΡΘΡΟ ΠΡΟΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

Επικοινωνία:

Γραφείο Επικοινωνίας
Τομέας Προώθησης και Προβολής, Πανεπιστήμιο Κύπρου
Τηλ. 22894304
ηλ. διεύθυνση: prinfo@ucy.ac.cy,
ιστοσελίδα: www.pr.ucy.ac.cy

ΘΕΛΟΥΜΕ ΔΗΜΟΣΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ;

** του Σπύρου Σφενδουράκη*

Θέλει η κυπριακή κοινωνία (ή μήπως να πούμε καλύτερα, η κυπριακή Βουλή) να έχει δημόσιο πανεπιστήμιο; Η απάντηση δεν είναι προφανής. Πρέπει να λάβει κανείς υπόψη του πως το πανεπιστήμιο δεν είναι χώρος *αναπαραγωγής* της γνώσης αλλά χώρος *παραγωγής* της. Δηλαδή, δεν είναι κολέγιο ή εκπαιδευτικό κέντρο αλλά χώρος έρευνας, σκέψης, προβληματισμού, διαλόγου με τη διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα και, φυσικά, εκπαίδευσης που συνδέεται διαρκώς και άρρηκτα με την ερευνητική προσπάθεια, με την εφαρμογή της επιστημονικής μεθόδου, με τη συμμετοχή στις εξελίξεις σε κάθε επιστημονικό πεδίο.

Αυτό σημαίνει, επίσης, πως το πανεπιστήμιο είναι μέρος μιας παγκόσμιας πολιτισμικής δραστηριότητας, η οποία έχει διεθνείς αρχές, κανόνες και τρόπους λειτουργίας. Τα πανεπιστήμια που παράγουν γνώση, που οδηγούνται σε σημαντικές τεχνολογικές και θεωρητικές καινοτομίες, που προάγουν τον ανθρωπινό πολιτισμό, έχουν αυτονομία, λειτουργούν σε καθεστώς ελευθερίας, χαίρουν εκτίμησης και σεβασμού από την κοινωνία, η οποία φυσικά έχει κάθε δικαίωμα να ελέγχει αν καλώς δαπανώνται τα χρήματα που επενδύει σε αυτά. Το καλώς, φυσικά, πέρα από τους αναγκαίους λογιστικούς ελέγχους, αποδεικνύεται και από τα επιστημονικά αποτελέσματα που παράγει. Ένα πανεπιστήμιο που παράγει πολλές και καλές δημοσιεύσεις σε διεθνή περιοδικά, οι απόφοιτοι του οποίου είναι υψηλού επιπέδου επιστήμονες (π.χ., μπορούν να συνεχίζουν τις σπουδές τους σε καλά ιδρύματα άλλων χωρών), που καταφέρνει να προσελκύει υψηλού επιπέδου επιστήμονες στο προσωπικό του, που σημειώνει επιτυχίες στη διεκδίκηση ανταγωνιστικών ερευνητικών προγραμμάτων, που γίνεται αναγνωρίσιμο διεθνώς, που παράγει καινοτόμες γνώσεις και τεχνολογίες, είναι ένα πανεπιστήμιο που καλώς δαπανά τα χρήματα που επενδύονται σε αυτό.

Για να υπάρχει ένα τέτοιο πανεπιστήμιο, ιδίως σε χώρες γεωγραφικά απομονωμένες, μικρές σε πληθυσμό, χωρίς μακράιωνα πανεπιστημιακή παράδοση, χωρίς πλούσιο εγχώριο επιστημονικό δυναμικό σε πολλά πεδία, είναι απολύτως αναγκαίο να μπορεί να προσλαμβάνει το προσωπικό που είναι απαραίτητο για να λειτουργήσει, να προσφέρει τη δυνατότητα ανέλιξης στο ακαδημαϊκό του προσωπικό κατά τη διεθνή ακαδημαϊκή πρακτική, να έχει επαρκείς πόρους για έρευνα, λειτουργικές δαπάνες και μισθοδοσία προσωπικού, να μην εμποδίζεται από περισσή γραφειοκρατία στη διαχείριση κονδυλίων για εξοπλισμό, αναλώσιμα, έξοδα φιλοξενίας ξένων επιστημόνων, οδοιπορικά για συμμετοχή ακαδημαϊκών και φοιτητών σε συνέδρια, υποτροφίες για φοιτητές και μεταδιδάκτορες ερευνητές κλπ, να προσφέρει αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας για όλο το προσωπικό του, συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων προνοιών για ασφάλιση και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, να δίδει ικανοποιητικές τουλάχιστον αμοιβές στο ακαδημαϊκό (και όχι μόνο) προσωπικό, οι οποίες να αντιστοιχούν στο έργο που αυτό προσφέρει αλλά και να συμβάλλουν στην προσέλκυση υψηλού επιπέδου επιστημόνων. Προπάντων, όμως, πρέπει να χαίρει αναγνώρισης και σεβασμού από την κοινωνία.

Δεν έχει γίνει ευρέως γνωστό, αλλά η Βουλή με τις πρόσφατες αποφάσεις της δημιούργησε σημαντικότερα προβλήματα σε όλα τα παραπάνω! Η δημόσια συζήτηση, εντέχνως ίσως, επικεντρώνεται στα λεγόμενα «επιδόματα» αλλά η πραγματικότητα είναι αρκετά διαφορετική.

Το Πανεπιστήμιο Κύπρου, στο οποίο εργάζομαι εδώ και λίγο καιρό, ικανοποιεί όλα τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά ενός καλού ακαδημαϊκού ιδρύματος, το οποίο βρισκόταν μέχρι προχθές σε διαδικασία περαιτέρω ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, διαθέτει σοβαρές διαδικασίες εσωτερικού και εξωτερικού λογιστικού ελέγχου και αξιολόγησης, σε βαθμό που δεν απαντάται σε καμία άλλη υπηρεσία του δημοσίου.

Τι έκανε λοιπόν, μεταξύ άλλων, η Βουλή κατά την έγκριση του προϋπολογισμού του;

- Πάγωσε τις ανελίξεις του ακαδημαϊκού προσωπικού, κάτι πρωτοφανές διεθνώς! Η ανέλιξη ιδίως των Λεκτόρων και των Επίκουρων Καθηγητών, οι οποίοι σημειωτέον δεν είναι μόνιμοι και δεν δικαιούνται ούτε σύνταξη (άλλη πρωτοτυπία της Κύπρου), επιβάλλεται τόσο από άλλο νόμο (!!!) όσο και από τη διεθνή ακαδημαϊκή πρακτική.

- Σταύρωσε τα έσοδα από εξωτερικά προγράμματα (π.χ., ευρωπαϊκά κλπ) και δωρεές, δηλαδή κάτι τόσο παράλογο όσο και παράνομο, καθώς αυτά δεν είναι κρατικά χρήματα αλλά έχουν συγκεκριμένο, εκ των προτέρων προσδιορισμένο και συμφωνημένο μεταξύ των συμβαλλομένων τρόπο χρήσης.

- Διέγραψε τα κονδύλια για επισκέπτες ακαδημαϊκούς, στερώντας της δυνατότητα διδασκαλίας πλήθους μαθημάτων σε πολλά Τμήματα που δεν έχουν ακόμα πλήρη σύνθεση ακαδημαϊκού προσωπικού, υπονομεύοντας έτσι τις σπουδές των φοιτητών και τη δυνατότητά τους να πάρουν κανονικό και σοβαρό πτυχίο! Κι αν κάποιος νομίζει πως το θέμα λύνεται με ανάθεση περισσότερων μαθημάτων στο υπάρχον προσωπικό, θα πρέπει να αντιληφθούν ότι στα πανεπιστήμια, διεθνώς, τα μαθήματα σχετίζονται με την ειδικευση των ακαδημαϊκών. Δηλαδή, για παράδειγμα, ένας μοριακός βιολόγος δεν μπορεί (και δεν πρέπει) να διδάξει Βοτανική!

- Έθεσε περαιτέρω περιορισμούς στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, παρότι, για παράδειγμα, το κρατικό σχέδιο δεν καλύπτει προβλήματα στο εξωτερικό (όπου συχνά βρίσκονται οι ακαδημαϊκοί για συνέδρια, συναντήσεις με συνεργάτες, διαλέξεις κλπ).

- Μείωσε περαιτέρω τις αποδοχές των ακαδημαϊκών, μέσω της κατάργησης των λεγόμενων «επιδομάτων» (επιπλέον των γενικότερων αποκοπών στο δημόσιο), τα οποία δεν είναι παρά ένας (λανθασμένος είναι αλήθεια) τρόπος που καθιερώθηκε ώστε να αναγνωρίζεται το πολύ περισσότερο και πολύ πιο απαιτητικό έργο των πανεπιστημιακών σε σχέση με άλλους λειτουργούς της ίδιας κλίμακας (βλ. παρακάτω).

Ταυτόχρονα, ακούγονται διαρκώς απαξιωτικά ψεύδη, όπως ότι οι πανεπιστημιακοί μοιράζονται ανεξέλεγκτα τα ίδια έσοδα του πανεπιστημίου, λες και δεν υπάρχει έλεγχος στις δαπάνες του! Πρόκειται για ψεύδη που προκύπτουν είτε από ασυγχώρητη άγνοια είτε από άλλες σκοπιμότητες (εξυπηρέτηση συμφερόντων;). Για παράδειγμα, στο Τμήμα μου, τα ίδια έσοδα χρησιμοποιούνται για την καταβολή υποτροφιών σε υποψήφιους διδάκτορες, για μισθούς αναγκαίου διοικητικού προσωπικού που προσφέρει σημαντικότερο έργο στο Τμήμα και δεν μπορεί να μισθοδοτηθεί από τον κρατικό προϋπολογισμό, για κάλυψη λειτουργικών εξόδων κλπ. Δεν μπαίνει ούτε Ευρώ στην τσέπη κανενός μας!

Αλλά επειδή ακούγονται και άλλα για ιδιαίτερα προνόμια κλπ, καλό θα ήταν να μιλάει κανείς καθαρά: ποια είναι αυτά τα προνόμια; Μήπως η καταβολή μέρους των εξόδων για συμμετοχή σε συνέδρια, κάτι απολύτως αναγκαίο για κάθε δραστήριο ακαδημαϊκό στον κόσμο; Επειδή, όμως, οι περισσότεροι πολίτες ίσως να μην έχουν πλήρη εικόνα του τι ακριβώς κάνει και τι προσφέρουν το πανεπιστήμιο και οι πανεπιστημιακοί,

διατηρώντας έτσι επιφυλάξεις για το υποτιθέμενα υπερβολικό ύψος των αμοιβών τους κλπ, ας δώσουμε περιληπτικά ορισμένα στοιχεία:

Ένας πανεπιστημιακός στην καθημερινότητά του οργανώνει και παραδίδει μαθήματα, ετοιμάζει εκπαιδευτικό υλικό (παρουσιάσεις, σημειώσεις κλπ), επιβλέπει ερευνητικές εργασίες προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών, οργανώνει και εκτελεί πειράματα και έρευνες, αναλύει τα αποτελέσματα των ερευνών, γράφει και προσπαθεί να δημοσιεύσει επιστημονικές εργασίες σε όσο το δυνατόν καλύτερα επιστημονικά περιοδικά, αναζητά χρηματοδοτήσεις από ερευνητικά προγράμματα, συμμετέχει σε διεθνή συνέδρια (συχνά με δικά του έξοδα), διαβάζει επιστημονικές δημοσιεύσεις και βιβλία (πολλά αγορασμένα από το μισθό του), κρίνει επιστημονικές εργασίες και ερευνητικές προτάσεις άλλων επιστημόνων ανά τον κόσμο, συμμετέχει σε επιτροπές αξιολόγησης άλλων ακαδημαϊκών, ασχολείται με τις παραγγελίες των αναγκαίων εργαστηριακών υλικών, συνεισφέρει σε διοικητικό έργο συμμετέχοντας σε επιτροπές και συμβούλια, και συχνά προσπαθεί να έχει και κοινωνικό έργο μέσα από άρθρα, παρεμβάσεις, παροχή συμβουλών σε ποικίλους φορείς κλπ. Οι εργασίες αυτές, πέρα από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους, μεταφράζονται σε συνεχή απασχόληση, πέραν κάθε ωραρίου εργασίας! Κάθε πανεπιστημιακός κουβαλά τη δουλειά του στο σπίτι του, τα σαββατοκύριακα, ακόμα και στις διακοπές του. Τις «συνήθειες εργασιμες» ημέρες, σπανίως η πρακτική απασχόλησή του είναι λιγότερη των 10 ωρών. Επιπλέον, πρέπει να ληφθεί υπόψη πως ένας πανεπιστημιακός αρχίζει να εργάζεται ως τέτοιος σε μεγάλη ηλικία, περίπου σα 35 του σε χώρες όπως η Κύπρος, έπειτα από πολύχρονες σπουδές και ερευνητικές εργασίες, συχνά με μεγάλο οικογενειακό, προσωπικό και οικονομικό κόστος, και έπειτα από αυστηρή κρίση του έργου του από ειδικούς ανά τον κόσμο. Ας σκεφτεί ο καθένας ποια αμοιβή θα θεωρούσε αρκετή για όλα αυτά.

Τι προσφέρει το πανεπιστήμιο στην κοινωνία; Η απάντηση θα έπρεπε να είναι προφανής όσον αφορά την παιδεία και τη γνώση τουλάχιστον. Θα πρέπει όμως να προσθέσω και ορισμένα άλλα που δεν είναι τόσο προφανή: θέσεις εργασίας σε νέους επιστήμονες μέσα από τα διάφορα προγράμματα, κίνηση της τοπικής οικονομίας μέσα από παραγγελίες αναλωσίμων, οργάνων, από διοργάνωση συνεδρίων κλπ, καθώς και λύσεις σε ποικίλα προβλήματα μέσα από τεχνολογικά επιτεύγματα και άλλες εφαρμογές της επιστήμης.

Θα μπορούσε κανείς να προσθέσει πολλά περισσότερα. Αλλά χάριν συντομίας, υπάρχει μια απλή πρόταση προς όλους τους ενδιαφερόμενους: δείτε τι ισχύει σε άλλες χώρες με υψηλού επιπέδου πανεπιστημιακή εκπαίδευση, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη και τις τοπικές ιδιαιτερότητες (π.χ. τι θα προσέλκυε έναν καλό επιστήμονα στην Κύπρο). Και κάτι ακόμα: ορίστε μια Εθνική Επιτροπή για τα πανεπιστήμια, η οποία να στελεχώνεται από ντόπιους και ξένους διακεκριμένους επιστήμονες και ανθρώπους του πνεύματος, οι οποίοι θα έχουν γνώση του τι σημαίνει πανεπιστήμιο και πανεπιστημιακός.

Προς το παρόν, εφόσον δεν αλλάξουν οι πρόσφατες αποφάσεις, το δημόσιο πανεπιστήμιο στην Κύπρο δεν μπορεί να λειτουργήσει ως τέτοιο. Τόσο απλά!

Σπύρος Σφενδουράκης

Αναπληρωτής Καθηγητής, Πρόεδρος Τμήματος Βιολογικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Κύπρου